

Svida I. V.
Mukachevo State University

EVOLUTION OF THEORIES OF REGIONAL DEVELOPMENT AS THE BASIS FOR MODERN MANAGEMENT REGION

Summary

Investigated and systematized the basic theory and the concept of regional development. The study their evolution and the relationship in terms of use in the management regions. It's emphasized the applied nature of the theories and concepts of regional growth.

Keywords: regional management, allocation factors, spatial economic equilibrium, poles of growth, sustainable development, self-development, regional innovation systems, competitiveness of the region, cluster approach.

УДК 338.1:338.23

Стегней М. І.
Мукачевський державний університет

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА ЕКОЛОГІЧНЕ СТРАХУВАННЯ

Стаття присвячена теоретико-методологічному обґрунтуванню та розробці концептуальних підходів до формування економічних механізмів регулювання природокористування і сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації для вирішення практичних завдань забезпечення збалансованого розвитку територій та їх громад з використанням екологічного страхування. Визначено шляхи вдосконалення фінансово-економічного механізму процесу децентралізації державного управління на рівні територіальних громад з метою збільшення місцевих бюджетів. Запропоновано концептуальну модель забезпечення сталого розвитку територій в умовах децентралізації системи управління та фінансів.

Ключові слова: територіальні громади, сталий розвиток, децентралізація, екологічне страхування.

Постановка проблеми. Екологічно організований базис сталого розвитку територіальних громад повинен визначатися способами поєднання у системі управління сукупності функціонально взаємопов'язаних юридичних і фізичних суб'єктів господарювання всіх рівнів, спрямованих на ефективне використання економічних інструментів фінансування природоохоронної діяльності в рамках платного природокористування. Доцільним є відповідне впорядкування ціноутворення з урахуванням екологічного фактору, запровадження екологічного страхування, проведення екологічних експертиз проектів, створення механізму підтримки та реалізації екологічних державних, регіональних та місцевих програм тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід наголосити, що питанням концептуальних ознак сталого розвитку та екологічному страхуванню присвячені численні наукові праці відомих учених України, зокрема: О.М. Алімова, І.К. Бистрякова, В.А. Голяна, І.О. Іртицевої, Л.В. Левковської, Я.В. Остафійчука, Т.В. Стройко, М.Г. Ступеня, М.А. Хвесика, Ю.М. Хвесик, В.В. Химинця та інших.

Постановка завдання. Метою статті є теоретико-методологічне обґрунтування та розробка концептуальних підходів до формування економічних механізмів регулювання природокористування і сталого розвитку територіальних громад в умовах децентралізації для вирішення практичних завдань забезпечення збалансованого розвитку територій та їх громад з використанням екологічного страхування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий сектор та екологічне страхування відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку територіальних природно-економічних систем

через фінансування на сталій основі у цілому галузей економіки і регіонів. В умовах децентралізації управління природними ресурсами стає фінансування природно-ресурсної сфери передбачає [1]:

- відповідальне фінансування – вибудовування фінансової ланки управління природокористуванням, формування фінансової інфраструктури та ефективних схем проектного фінансування із забезпеченням фінансової та іншої ефективності та відповідальності через концепт проектного управління та фінансування;

- відповідальні капіталовкладення у природні активи – підхід до інвестування у власність, що враховує екологічні та соціальні фактори одночасно із більш традиційними фінансовими цілями за допомогою таких стратегій, як збереження природних ресурсів, «Синя», «Зелена» економіка;

- стає страхування – стратегічний підхід, що включає систематичну ідентифікацію, оцінку, управління і моніторинг ризиків і можливостей у страховому бізнесі, пов'язаному з екологічними, соціальними та управлінськими питаннями;

- урахування природного капіталу в товарах і послугах як джерела доходу – ефективну інтеграцію цінності природних ресурсів в економічний процес повноцінну вартісну оцінку природного багатства;

- сталі фондові біржі та розвиток фондового ринку. Дуже корисним для децентралізації фінансової сфери може стати поширення діяльності на теренах України фондів фондів, (Funds of Funds), створення індексних фондів (ETF – exchanged-traded funds).

Децентралізовану основу фінансування сфери використання природних ресурсів необхідно створювати, спираючись на концепт консолідованого фінансування за участю всіх зацікавлених сто-

рін – держави, муніципалітетів, бізнесу тощо. Заслугує на увагу для реалізації у нас в країні ідея фондів суверенного добробуту як спеціальних інвестиційних фондів, що створені для збереження активів для довгострокових цілей. В Україні можливим є створення ФСД на основі доходів як від мінеральних ресурсів, так і від використання в економіці земельного, водного та лісового капіталу, від рекреаційної діяльності тощо [1].

На думку авторів монографії «Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні» [1], один з найважливіших напрямків перебудови системи управління полягає в децентралізації управління природо-користуванням і такому перерозподілі функцій і повноважень, що забезпечив би максимальну ініціативу і самостійність розпорядженням природними ресурсами на місцях при збереженні контрольної функції держави із обов'язковим застосуванням екологічного страхування.

Основні елементи фінансово-економічного механізму реалізації децентралізованої моделі сталого розвитку територіальних громад мають взаємну інтеграцію джерел формування фінансових засобів, форм їх акумуляції і напрямів використання, що забезпечують розвиток виробництва в агропродовольчій сфері на основі нових методів управління в цілях стимулювання впровадження інновацій. Бюджетні кошти як джерело фінансування сталого розвитку громад при всій їх значущості не слід, на наш погляд, розглядати як основні. І проблема тут полягає не стільки в недостатності засобів, скільки в системі їх використання.

Одним із джерел фінансування може бути система інституту екологічних фондів. З урахуванням того, що основою їх діяльності є покладений принцип «господарючий суб'єкт платить, а засоби повертаються йому на поліпшення екологічної ситуації», це джерело фінансування, на нашу думку, необхідно активно розвивати, оскільки саме воно є одним з найбільш ефективних механізмів формування моделі сталого розвитку територіальних громад.

Акумулювання коштів екологічного фонду можливо забезпечити через введення збору на еколого-орієнтований розвиток у розмірі до 1% від обсягу виробництва суб'єктів господарювання, які використовують у господарській діяльності природні ресурси та спрямування до нього коштів від штрафних санкцій за забруднення навколишнього середовища і добровільних внесків громадян.

Дуже близьким до позабюджетних екологічних фондів за змістом є поняття екологічного страхування – ринкового інструмента підтримки сталого розвитку окремих територій та їх громад. При всіх очевидних перевагах застосування екологічного страхування воно не набуло достатнього поширення в Україні.

Не менш важливим економічним джерелом забезпечення сталого розвитку є засоби господарюючих суб'єктів. Власні засоби організації трансформуються за двома напрямками: формування основного капіталу і здійснення поточних витрат.

На наш погляд, економічне забезпечення сталого розвитку територіальних громад повинне, по можливості, урахувувати всі джерела і форми акумуляції фінансових засобів. При цьому пріоритетним напрямом має бути використання засобів господарюючих суб'єктів, коли організація зацікавлена у вкладенні власних ресурсів. Для реалізації цього механізму потрібний комплекс заходів і умов державної підтримки, що створюють інтегровану основу довготривалого тренду активного розвитку аграрного сектору економіки. Пріоритетними заходами, на нашу думку, є:

- формування механізму переорієнтації експорту на користь продуктів т.зв. глибокої переробки за допомогою проведення тарифної і податкової політики;
- трансформація системи оподаткування в умовах децентралізації;
- створення системи лізингу екологічно безпечних товарів і виробництв із тривалим терміном користування;
- розвиток системи пільгового кредитування для підприємств, які використовують екоінновації, та інше.

З метою наповнення місцевих бюджетів необхідно забезпечити прозорість використання коштів шляхом інформування про постатейне планування та використання коштів на сайтах територіальних громад. Потужним фактором активізації населення щодо вирішення питань екологічної безпеки, має стати розвиток екологічної освіти.

Для визначення проблемних питань, в напрямках яких слід активізувати фінансово-орієнтовну політику, нами проаналізовано динаміку надходжень екологічних платежів (рис. 1).

Відповідно до представленого графіку, спостерігаються значні відхилення у сумах пред'явлених платежів та фактично сплачених підприємствами, організаціями, установам України за забруднення навколишнього природного середовища. До найгостріших проблем охорони навколишнього природного середовища в Україні належить недостатнє фінансування природоохоронних заходів, основним джерелом якого є фінанси цільових фондів охорони довкілля, що формуються за рахунок:

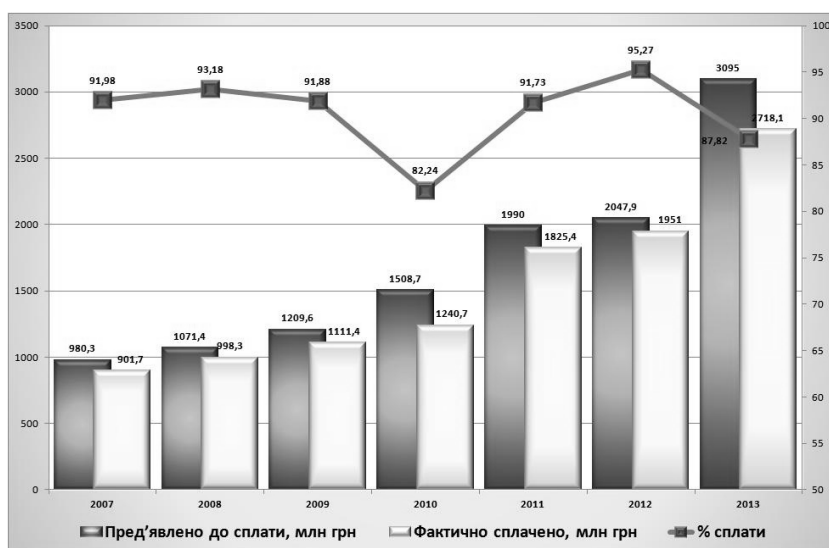

Рис. 1. Динаміка пред'явлених екологічних платежів за забруднення навколишнього природного середовища та фактично сплачених підприємствами, організаціями, установам України, млн грн

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України

екологічного податку та збору за забруднення навколишнього природного середовища; грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства в результаті господарської та іншої діяльності.

У 2013 році це відхилення набуло найбільшого значення за досліджуваний період і становило 340,9 млн грн, а виконання сплати екологічних платежів за пред'явленими сумами становило 87,82%. Важливим також є те, що хоча фінансування відтворення та охорони природних ресурсів залежить від надходжень екологічних платежів до Державного та місцевих бюджетів, але найбільші обсяги капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища здійснюються за рахунок власних коштів підприємств, організацій, установ.

На думку багатьох науковців [4], Нарощування обсягів природоохоронних капітальних інвестицій повинно супроводжуватися диверсифікацією джерел інвестиційного забезпечення, зокрема за рахунок міжнародних договорів, грантів, угод державно-приватного партнерства, банківських кредитів тощо.

Таким чином, умови реалізації сталого розвитку територіальних громад значною мірою залежать від заходів державної політики і важелів управління. Ефективність їх практичного застосування детермінована дотриманням принципів рівного доступу до ресурсів (інформаційних, фінансових і т.д.) і визначається адекватністю організаційно-правових рішень, що приймаються, в цілях створення ефективної системи управління в агропродовольчій сфері.

Список літератури:

1. Економічні аспекти управління природними ресурсами та забезпечення сталого розвитку в умовах децентралізації влади в Україні : [монографія] / [М.А. Хвесик, С.О. Лизун, М.І. Стегней та ін.] ; за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна. – К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2015. – 72 с.
2. Іртіцева І.О. Оцінка параметрів сучасного рівня екологічно сталого розвитку сільських територій / І.О. Іртіцева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней // Економіст. – 2014. – № 12. – С. 53–57.
3. Стегней М.І. Фактори та особливості екологічно сталого розвитку сільських територій в умовах глобальних викликів / І.О. Іртіцева, Т.В. Стройко, М.І. Стегней // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 1. – С. 302–310.
4. Сталый розвиток: світоглядна ідеологія майбутнього : [монографія] / [Хвесик М.А., Бистряков І.К., Левковська Л.В., Пилипів В.В.]; за ред. акад. НААН України М.А. Хвесика. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 465 с.

Стегней М. І.

Мукачевський державний університет

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН И ЭКОЛОГИЧЕСКОЕ СТРАХОВАНИЕ

Резюме

Статья посвящена теоретико-методологическому обоснованию и разработке концептуальных подходов к формированию экономических механизмов регулирования природопользования и устойчивого развития территориальных общин в условиях децентрализации для решения практических задач обеспечения сбалансированного развития территорий и их общин с использованием экологического страхования. Определены пути совершенствования финансово-экономического механизма процесса децентрализации государственного управления на уровне территориальных общин с целью увеличения местных бюджетов. Предложена концептуальная модель обеспечения устойчивого развития территорий в условиях децентрализации системы управления и финансов.

Ключевые слова: территориальные общины, устойчивое развитие, децентрализация, экологическое страхование.

Stegney M. I.

Mukachevo State University

FINANCIAL SUPPORT FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LOCAL COMMUNITIES AND ENVIRONMENTAL INSURANCE

Summary

The article is devoted to theoretical and practical bases and development of conceptual approaches to the development of economic mechanisms of environmental management and sustainable development under decentralization to solve practical problems for balanced development of communities With environmental insurance. The ways of improving the financial and economic mechanism of decentralization of public administration at the level of communities are defined. A conceptual model of the sustainable development, taking into accounts the features and benefits of the process of decentralization of administration and finance has been introduced.

Keywords: local communities, sustainable development, decentralization, environmental insurance.